

Pankiewicz

malarstwo/painting

BOSZ
art





Autoportret
1924
olej na płótnie
61,5 × 44 cm

Self-Portrait
1924
oil on canvas
61.5 × 44 cm

Pankiewicz

malarstwo/painting

BOSZ
art

Wydawnictwo BOSZ
Szymanik i wspólnicy sp. jawna
38-722 Olszanica

Wydawca

Published by

ul. Przemysłowa 14
38-600 Lesko
tel. +48 13 469 90 00
fax +48 13 469 61 88
e-mail: biuro@bosz.com.pl
www.bosz.com.pl

Biuro

Office

Józef Pankiewicz (1866–1940) należy do wielkich postaci polskiej sztuki. Był nie tylko wybitnym artystą, ale także nieprzeciętnym pedagogiem, dzięki któremu wielu młodych twórców poznało dorobek europejskiej sztuki współczesnej.

Jego życie przypadło na okres nieustających przemian w sztuce. Niezwykle silny wpływ wywarła na nim twórczość Aleksandra Gierymskiego, którego podpatrywał przy pracy, traktując jako swojego mistrza. W duchu malarstwa realistycznego namalował dużą kompozycję *Targ na jarzyny na Placu Żelaznej Bramy w Warszawie*.

W roku 1889, wraz z nieodłącznym kolegą Władysławem Podkowińskim, pojechał do Paryża. Oglądane tam obrazy impresjonistów, a przede wszystkim wystawa Claude Moneta, wzbudziły jego fascynację osiągnięciami tego kierunku. Postanowił wówczas przemalować w duchu realizmu obraz *Targ na kwiaty przed kościołem św. Magdaleny w Paryżu*. Pod koniec roku młodzi twórcy, zmuszeni brakiem środków do życia, musieli powrócić do Polski, gdzie kontynuowali impresjonistyczne poszukiwania.

Skonfrontowanie nowych doświadczeń malarskich z widzami i krytyką nierozumiejącą nowego kierunku, okazało się nie do udźwignięcia dla obu artystów. Pankiewicz po namalowaniu kilku ważnych dla polskiej sztuki pejzaży i martwych natur (*Wóz z sianem, Lato. Motyw z Kazimierza nad Wisłą, Zające i kuropatwy*), nie wytrzymując presji, zwrócił się ku nocnym, monochromatycznym pejzażom,

Józef Pankiewicz (1866–1940) is one of the great figures of Polish art. He was not only an accomplished artist, but also an exceptional teacher, who enabled a number of young artists to discover contemporary European artworks.

During his lifetime, art was undergoing constant changes. He was strongly influenced by the artistic output of Aleksander Gierymski, whom he observed at work and looked up to. In the spirit of realist painting, he created the large *Vegetable Market in the Iron Gate Square in Warsaw*.

In 1889, together with an inseparable friend of his, Władysław Podkowiński, he went to Paris. The works by the impressionists, mainly Claude Monet, that he saw there, instilled in him interest in the achievements of this field of art. It was then that he decided to repaint the *Flower Market at the Church of St. Madeleine in Paris* in the spirit of realism. Towards the end of the year, the young artists, forced by lack of means to survive, had to return to Poland, where they carried on their impressionist endeavours.

The confrontation of their new painting experiences with the viewers and critics unfamiliar with the new trend turned out too heavy a burden for both. Having painted some landscapes and still lifes significant in Polish art (*Hay Cart, Summer. A Motif of Kazimierz on the Vistula, Hares and Partridges*), Pankiewicz could not stand the pressure, so he turned to monochromatic night

bliskim temu, co znakomicie realizował Gieryski. Obraz pt. *Dorożka warszawska w dżdżysty wieczór na tle miasta* jest znakomitym przykładem studium efektów sztucznego światła, w którym uzyskał atmosferę smutku, jakże bliską symbolizmowi. Rezygnując z eksperymentów kolorystycznych i fakturalnych, zawężając paletę barw, doskonalił się w uzyskiwaniu płynnej, miękkiej powierzchni obrazu komponowanego przemyślanymi rozkładami światła. Zbliżał się do malarstwa Jamesa Whistlera.

Wiersze Stéphane'a Mallarmé'a zainspirowały go do kreowania nastrojów bliskich poezji symbolistycznej, co pozwoliło uzyskać w mglistych, niemalże bezforemnych pejzażach (*Nokturn. Łabędzie w Ogrodzie Saskim w Warszawie nocą, Park w Dubaju*) doskonały, wyrafinowany estetycznie efekt. Lecz nie tylko w pejzażach śledzimy to silne symboliczne naładowanie. Znajdziemy je także w kompozycjach, takich jak „*Barbarka*” i *kwiaty I*, oraz w portretach. Za *Portret pani Oderfeldowej z córką* uzyskał w 1900 roku srebrny medal na Powszechnej Wystawie Światowej w Paryżu, a dwa lata później jego wystawa w Warszawie została przyjęta z zainteresowaniem widzów i pozytywnymi recenzjami krytyków.

Czy ten urodzony kolorysta, niezłomnie wierzący w geniusz malarstwa Tytjana i Veronese'a, mógłby pozostać wyłącznie w sferze subtelnych efektów monochromatyzmu? Kolor – jak pisze Elżbieta Charazińska – „będzie »odzyskiwał«, podążając drogą Gieryskiego w malowaniu

landscapes, similar to those Gieryski was a master of. The painting *Warsaw Droshky on a Rainy Night Against the Background of the City* is an excellent instance of a study of artificial light effects, in which he presented an atmosphere of sadness — verging on symbolism. He gave up on colour and texture experiments, narrowed down the colour palette and perfected the smooth, soft surface of a painting composed of studied flashes of light. He was approaching the art of James Whistler.

Stéphane Mallarmé's poems inspired him to create moods similar to symbolic poetry, and so in foggy, almost shapeless landscapes (*Nocturne. Swans in the Saxon Garden in Warsaw by Night, Park in Duboi*), he achieved the ultimate, aesthetically refined results. However, not only his landscapes were heavy with symbolism. It can be also found in such compositions as “*Barbarka*” and *Flowers I* and portraits. For his *Portrait of Mrs Oderfeld with Her Daughter*, he was awarded a silver medal at the 1900 Paris Exposition, and two years later, his exhibition in Warsaw was received with wide interest and positive reviews.

Could the true-born colourist, faithful believer in Titian's and Veronese's art, remain solely in the sphere of subtle monochromatic effects? According to Elżbieta Charazińska, “he ‘regains’ colour by following the path of Gieryski in painting views of church interiors”¹. He started to build images with pure colours already in 1906 in his Parisian

widoków wnętrz kościelnych”¹. Budowanie obrazu czystymi kolorami nastąpiło już w 1906 roku w pejzażach paryskich, choć równolegle, w zawężonej tonacji, powstały nastrojowe pejzaże kościoła Bożego Ciała w Krakowie. Swoje studia kompozycji, świata i koloru Pankiewicz kontynuował wzorem Paula Cézanne’a i Jeana Chardina, a może także dawnych Holendrów, w martwych naturach (*Martwa natura z ceramiką, Anemony*). Był to okres kontemplowania pięknych przedmiotów i zachwyty nad orientalnymi zbiorami Feliksa „Mangghi” Jasieńskiego. Wyniki fascynacji Pankiewicza drzeworytem japońskim uwidaczniają się w płótnach przedstawiających kobietę w kimonie na tle barwnego parawanu. Przy znakomitej kompozycji kolor dominuje tu w pełni.

Spędzenie wakacji wraz z Pierrem Bonnardem w Saint-Tropez w 1909 roku, i zarazem wewnętrzny dialog z malarstwem Paula Cézanne’a, decydująco wpłynęły na to, iż kolor i światło stały się dla Pankiewicza najważniejszymi zagadnieniami w następnych latach twórczości. Efekty tego dialogu znajdziemy w konstrukcji i budowie przestrzeni choćby w *Martwej naturze z nożem, Pejzażu z Saint-Tropez*, czy w *Czeszącej się*, a bliskość malarstwa Bonnarda widać niemalże dosłownie w *Portrecie Madame Marty Bonnard*, ale także w idyllicznych krajobrazach prowansalskich (*Powrót z kąpieli*).

Okres pierwszej wojny światowej artysta (jako obywatel Austrii, a więc wroga Francji) spędził w Hiszpanii w towarzystwie m.in. Roberta Delaunay’a, malując

landscapes, though at the same time, with a scarcer use of colours, he created romantic landscapes featuring the Corpus Christi Church in Kraków. Pankiewicz continued his studies of composition, world and colour inspired by Paul Cézanne and Jean Chardin, and perhaps older Dutch painters, in his still lifes (*Still Life with Ceramics, Anemones*). It was a period of contemplating beautiful objects and admiring the oriental collections of Feliks “Manggha” Jasieński. Pankiewicz’s fascination with Japanese woodblock prints became evident in the paintings presenting a woman wearing a kimono against a white folding screen. Their perfect composition is completely dominated by colours.

The holidays he spent in Saint-Tropez in 1909 with Pierre Bonnard, as well as his internal dialogue with Paul Cézanne’s art had a great impact on bringing colour and light to the fore in the following years of his painting career. The results of this dialogue can be found in the construction and space arrangement in, e.g., *Still Life with a Knife, Landscape from Saint Tropez* or *Woman Combing Her Hair*, whereas the close relation to Bonnard’s artworks is obvious in his *Portrait of Madame Marthe Bonnard*, but also idyllic Provençal landscapes (*Return from a Swim*).

During World War I, the artist (as an Austrian citizen, ergo an enemy of France) stayed in Spain together with Robert Delaunay amongst others, painting in his studio. It was a period of the



*Targ na jarzyny na Placu Żelaznej
Bramy w Warszawie*
1888
olej na płótnie
82 × 108 cm

*Vegetable Market in the Iron Gate
Square in Warsaw*
1888
oil on canvas
82 × 108 cm



Żyd z koszem
1887
olej na płótnie
29,2 × 24,6 cm

Jew with a Basket
1887
oil on canvas
29.2 × 24.6 cm



Goździki czerwone
około 1910
olej na płótnie
64 × 53 cm

Red Carnations
circa 1910
oil on canvas
64 × 53 cm



Pejzaż z Saint-Tropez
około 1910
olej na płótnie
65 × 55 cm

Landscape from Saint-Tropez
circa 1910
oil on canvas
65 × 55 cm



Portret Marii Prochaskowej
1929–1930
olej na płótnie
80 × 65 cm

Portrait of Maria Prochaskowa
1929–1930
oil on canvas
80 × 65 cm



Portret kobiety (Dziewczyna)

1893

olej na płótnie

46 × 38 cm

Female Portrait (A Girl)

1893

oil on canvas

46 × 38 cm



Anemony w szafirowym dzbanku
1929–1930
olej na płótnie
55 × 46 cm

Anemones in a Sapphire Jug
1929–1930
oil on canvas
55 × 46 cm



Pejzaż z La Ciotat
około 1930
olej na płótnie
60 × 73 cm

Landscape from La Ciotat
circa 1930
oil on canvas
60 × 73 cm

Józef Pankiewicz (1866–1940) był jednym z pierwszych przedstawicieli impresjonizmu i symbolizmu w malarstwie polskim. Absolwent petersburskiej Akademii Sztuk Pięknych swój warsztat doskonalił podczas pobytu w Paryżu. W roku 1890 wrócił do Warszawy, przywożąc z Francji zaczerpnięte tam artystyczne trendy i inspiracje, które znalazły później odzwierciedlenie w jego własnej sztuce. Tworzył przede wszystkim nostalgiczne nokturny oraz subtelne, wyciszone portrety, a także – pod wpływem malarstwa Claude’a Moneta – nasycone światłem kontrastowe pejzaże. Do znanych dzieł artysty należą m.in. *Targ na jarzyny na Placu Żelaznej Bramy w Warszawie* (1888), *Dorożka warszawska w dżdżysty wieczór na tle miasta* (1893) czy *Portret Adama Maksymiliana Oderfelda* (1902).

Józef Pankiewicz (1866–1940) was one of the first representatives of impressionism and symbolism in Polish painting art. A graduate of the Saint Petersburg Academy of Arts, he mastered his skills while in Paris. In 1890, he returned to Warsaw, bringing French artistic trends and inspirations, which were then reflected in his works. He created mostly nostalgic nocturnes and subtle, subdued portraits, as well as – under the influence of Claude Monet – light-infused contrasting landscapes. His famous pieces include, e.g. *Vegetable Market in the Iron Gate Square in Warsaw* (1888), *Warsaw Droshky on a Rainy Night Against the Background of the City* (1893) and *Portrait of Adam Maksymilian Oderfeld* (1902).